

ДЖЕРЕЛА ТА ДОНОРИ РАБІНОВИЧ СВІТЛАНИ ВІТАЛІЇВНА

(до 80-річчя від дня народження)

1 жовтня 2012 р. виповнилося 80 років доктору сільськогосподарських наук відомому вченому у галузі генетичних ресурсів і селекції рослин, доктору сільськогосподарських наук Світлані Віталіївні Рабінович.

С. В. Рабінович народилася 1 жовтня 1932 р. у м. Харкові. Її батько Віталій Мойсейович Рабінович – відомий селекціонер багаторічних кормових трав. Мати – Валентина Володимирівна Василевська належала до роду, з якого вийшло чимало відомих вчених, інженерів, викладачів. Зокрема, троюрідним братом Світлани Віталіївни був видатний філософ, історик, релігійний діяч Олександр Вульфович Мень.

У роки Великої Вітчизняної війни, під час німецької окупації Харкова, Світлана разом з батьками була евакуйована на Краснокутську дослідну станцію НДІСГ Південного Сходу (Саратовська обл.), де з 12 років почала свій трудовий шлях як робоча. У 1954 р. С. В. Рабінович закінчила Харківський сільськогосподарський інститут ім. В.В.Докучаєва, одержавши диплом ученого агронома-селекціонера-насінняра. Працювала на Миргородській сортодільниці Полтавської обл. (1954), у відділі кормовиробництва Інституту тваринництва Лісостепу та Полісся України (1955-1957). У лютому 1957 р. почала працювати у лабораторії рослинних ресурсів Українського науково-дослідного інституту рослинництва, селекції та генетики (УНДІРСіГ) АН УРСР, яку очолював видатний вітчизняний генетик Лев Миколайович Делоне. В УНДІРСіГ, з 1992 р. - Інституті рослинництва ім. В.Я.Юр'єва НААН (м. Харків) С.В. Рабінович працювала понад 50 років.

З 1960 по 1964 р., працюючи на посаді старшого лаборанта, потім молодшого наукового співробітника сектору рослинних ресурсів УНДІРСіГ, вона навчалася в заочній аспірантурі Всесоюзного (тепер Всеросійського) науково-дослідного інституту рослинництва (ВІР) ім. М.І. Вавілова. Її керівником був видатний тритиколог, пізніше академік ВАСГНІЛ і директор ВІРу В. Ф. Дорофєєв. У 1965 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата с.-г. наук за темою: “Агроекологічне вивчення зразків озимої пшениці різного географічного походження у східному лісостепу Української РСР”. Майже весь трудовий шлях С.В.Рабінович присвячений збору, вивченню, збереженню та впровадженню у селекційний процес світового генетичного різноманіття озимих і ярих зернових культур - пшениці, жита й тритикале. За цей період Світлана Віталіївна збрала і разом із колективом співробітників вивчила за комплексом господарських ознак понад 25 тис. сортів і форм цих культур. За результатами досліджень у 1972 р. вона опублікувала монографією “Современные сорта пшеницы и их родословные”, яка досі не втрачає своєї актуальності. У 1975 р. за матеріалами монографії захистила дисертацію на здобуття наукового ступеню доктора с.-г. наук.

С.В. Рабінович - провідний в Україні і світі знавець родоводів сортів пшениці. Вона збрала, систематизувала та опублікувала у майже 200 друкованих роботах інформацію про особливості та напрямки селекції, родоводи понад 3500 сортів пшениці з усіх країн п'яти континентів, де її вирощують. Вивчення генетичного різноманіття пшениці та родоводів стало базою для розробки стратегії добору вихідного матеріалу для селекції у різних напрямках та для різних регіонів, розробки концепції сортоутворюючої здатності зразків генофонду. При цьому визначено видатну роль, що відіграли українські пшениці у

ДЖЕРЕЛА ТА ДОНОРИ

світовій селекції. Світлана Віталіївна є ініціатором використання маркерних генів як інструменту аналізу родоводів пшениці, зокрема генів, що контролюють якість зерна та її елементи, включаючи електрофоретичний склад запасних білків зернівки пшениці, генів стійкості проти хвороб та шкідників. Вона провела історичний аналіз використання українських пшениць та створених за їх участю сортів і ліній у селекції цієї культури у різних країнах світу; дослідження історії та результатів включення у геном пшениці генетичного матеріалу жита й пирію у вигляді транслокацій, заміщень та доповнень. С.В. Рабінович є автором цікавих досліджень з історії біологічної та сільськогосподарської науки в Україні.

Світлана Віталіївна була активним учасником ряду міжнародних конгресів та симпозіумів з селекції пшениці, жита й тритикале. У 1981-1985 рр. обиралась членом Координаційної Ради ВАСГНІЛ з селекції озимої пшениці, до 2007 р. була членом спеціалізованої ради з захисту докторських дисертацій Інституту рослинництва ім. В.Я.Юр'єва УААН. З досягненням Україною незалежності у 1991 р. постала гостра необхідність створити свій власний банк генетичних ресурсів рослин. Підрозділ з генетичних ресурсів пшениці, який на той час очолювала С.В. Рабінович, став однією з основних складових Національного центру генетичних ресурсів рослин України (НЦГРРУ), створеного рішенням Української академії аграрних наук на базі Інституту рослинництва ім. В.Я.Юр'єва, а вона стала одним з його провідних фахівців.

У цей період С.В. Рабінович проводить узагальнення наукового матеріалу, напрацьованого за минулі десятиріччя. На запрошення Оргкомітетів міжнародних симпозіумів та конгресів вона виступає з доповідями у Росії, Туреччині, Німеччині; була запрошена на симпозіум, присвячений 70-річчю Зеленої революції Стрампеллі в Італії.

Під керівництвом С.В. Рабінович двоє фахівців захистили кандидатські дисертації, багатьом вона надала допомогу у виконанні дисертаційних робіт.

На даний час С.В. Рабінович мешкає у м. Фрайбург, Німеччина, разом з рідними.

Деякі найбільш значущі публікації С.В.Рабінович:

- Рабінович С.В. Современные сорта пшеницы и их родословные. –К:Урожай, 1972.– 327с.
- Рабінович С.В., Гурьева И.А. Вавилов Н.И. и ученые Харьковщины // «...От убеждений своих не откажемся...». – Изд-во Прапор. – Харьков, 1989. - С. 5-30.
- Рабінович С.В. Селекционная ценность современных зимостойких сортов озимой пшеницы //Повышение зимостойкости озимых зерновых культур: Сборник научных трудов / РОСАСХН. Изд-во Колос. - Москва, 1993. - С. 119-128.
- Rabinovich S.V., Il'chenko N.K., Dobrotvorskaya T.V., Martynov S.P. Genealogical analysis of spring and winter durum wheat cultivars included on the U.S.S.R., Ukraine, and Russian Official lists between 1929-1998 //Annual Wheat Newsletter. - 1999. - V. 45. - P. 184-192.
- Rabinovich S.V., Leonov O.Yu., Pena R.J., Fedak G., Lukow O., Bondarenko V.N., Kushchenko A.A. A history of the ancient and modern Ukrainian wheat cultivars used in the breeding spring wheat cultivars of the U.S., Mexico, and western and eastern Europe and an analysis of their HMW-glutenin structure. – An.l Wheat Newsletter. - 2000. - V. 46. - P. 157-172
- Рабінович С.В., Fedak G., Lukow O., Бондаренко В.М. Історія використання стародавніх сортів України, Росії і Канади та їх нащадків у родовах сучасних пшениць цих і деяких інших країн світу та склад суб'єдинець їх високо мол. глютенінів // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть. У 4 т. - Київ, Логос, 2001. – Т.2. – с. 398-432.

Р.Л. Богуславський

Провідний науковий співробітник Національного центру генетичних ресурсів рослин України, кандидат біологічних наук

ДЖЕРЕЛА ТА ДОНОРИ

Редакція журналу «Генетичні ресурси рослин» разом з вченими, селекціонерами, тритикологами України та інших країн щиро вітають Світлану Віталіївну Рабінович з 80-річним ювілеєм і бажають доброго здоров'я, благополуччя, всього найкращого.